

Ekonomiczny Uniwersytet Dziecięcy

**Fake news, manipulacja
i dezinformacja. Jak
oddzielić
prawdę od fałszu?**

Prof. SGH, dr hab. Jakub Brdulak

Szkola Główna Handlowa w Warszawie

www.sgh.waw.pl

EKONOMICZNY UNIWERSYTET DZIECIĘCY
WWW.UNIWERSYTET-DZIECIĘCY.PL

1

Agenda: [90 minut]

Trochę o iluzji	3
O fake-news-ach - wprowadzenie	9
Sztuczna inteligencja a fake-news-y	1 6
Ps. Jak wybrać wiarygodny kierunek?	2 2

2

Trochę o iluzji...

3

4

Czy wszystko wiemy?

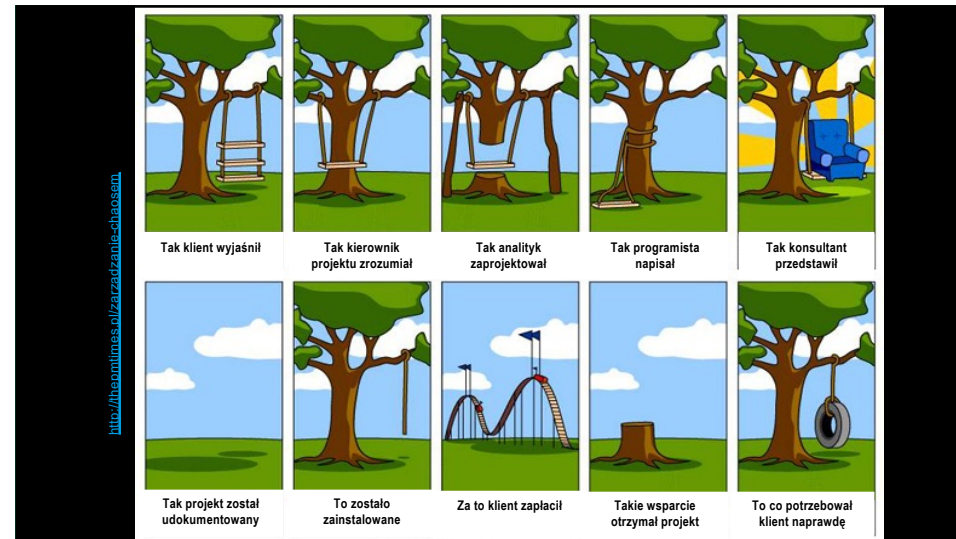
<p>Kto produkuje ten sprzęt?</p> <p>SGH</p>	<p>Kto zorganizował tę imprezę sportową?</p> <p>www.sgh.waw.pl</p>
--	--

5

Czy wszystko wiemy?

<p>Kto produkuje ten sprzęt?</p> <p>SGH</p>	<p>Kto zorganizował tę imprezę sportową?</p> <p>www.sgh.waw.pl</p>
--	--

6

7

Heurystyki prowadzące do błędów poznawczych

Heurystyka dostępności – uproszczona metoda wnioskowania polegająca na przypisywaniu większego prawdopodobieństwa zdarzeniom, które łatwiej przywołać do świadomości i są bardziej nacechowane emocjonalnie.

Heurystyka reprezentatywności – uproszczona metoda wnioskowania polegająca na dokonywaniu klasyfikacji na podstawie częściowego podobieństwa do przypadku typowego, charakterystycznego, reprezentatywnego, który już znamy.

Heurystyka zakotwiczenia i dostosowania (również zakotwiczenie i dostosowanie) – uproszczona metoda wnioskowania polegająca na oparciu się (zakotwiczeniu) na jakiejś informacji, a następnie zmodyfikowaniu jej (dostosowaniu się do niej) w celu uzyskania odpowiedzi na pytanie lub wydania sądu.

SGH

Zródło: D. Kahneman, P. Slovic, A. Tversky: Judgment under uncertainty: heuristics and biases. New York: Cambridge University Press, 1982 za: Wikipedia,
https://nl.wikipedia.org/wiki/Heurystyki_wydawania_s%C4%85d%C3%B3w#cite_note-kahneman1982-1, dostęp: 2024.10.21

www.sgh.waw.pl

8

O fake-news-ach - wprowadzenie

9

Fake news:

Wpisy, wiadomości, całe kanały informacyjne, w których przekazywane dane okazują się nieprawdziwe lub przeinaczone.

Celowo wprowadzają w błąd, szokują i budzą kontrowersje. Granica między zwyczajną pomyłką pisarską czy przejęzyczeniem, a fake newsem staje się coraz bardziej niejasna.

SGH

Zródło: Rozpoznawanie nieprawdziwych informacji, Serwis Rzeczypospolitej Polski,
<https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/roznawanie-nieprawdziwych-informacji#:~:text=Fake%20newsy%20E2%80%93%20wnisy%2C%20wiadomo%C5%9Bci%2C%20ca%C5%82e%20kana%C5%82y%20informacyjne%2C%20w.staie%20si%C4%99%20coraz%20bardziej%20niejasna>, dostęp: 2024.10.15

www.sgh.waw.pl

10

Jak można manipulować?

- Całkowita nieprawda – podawane informacje są sfabrykowane, sprzeczne, nieprawdziwe.
- Prawda jest sporna - fakty przedstawione są selektywnie bądź w odpowiednim kontekście, skutkiem czego odbiorca jest wprowadzony w błąd.
- Manipulacja cytatem – wypowiedź jest umieszczona w odpowiednim kontekście, tudzież usunięte zostaną zdania lub ich fragmenty, co powoduje zmianę sensu wypowiedzi, a w konsekwencji wspiera określoną tezę.

SGH

Źródło: Rozpoznawanie nieprawdziwych informacji, Serwis Rzeczypospolitej Polski, <https://www.gov.pl/web/baza-wiedzy/roznazowanie-nieprawdziwych-informacji#:~:text=Fake%20newsy%20%E2%80%93%20wnisy%2C%20wiadomo%C5%9B%2C%20ca%C5%82a%20kana%C5%82y%20informacyjne%2C%20w.staje%20si%C4%99%20coraz%20bardziej%20niejasna>, dostęp: 2024.10.15

www.sgh.waw.pl

11

Parę (mało kontrowersyjnych) przykładów:

Popatrzcie, co zrobili naszemu krajowi, wpuszczając miliony imigrantów. Popatrzcie, co dzieje się w miastach w USA. W wielu z nich mieszkańcy nie chcą o tym mówić, bo tak bardzo się tego wstydzą. W Springfield [w stanie Ohio] przybysze jedzą psy, koty, zwierzęta domowe. To się dzieje w naszym kraju. To hańba.

[Donald Trump, debata z Kamalą Harris, wrzesień 2024]

SGH

Źródło: <https://www.yahoo.com/news/fact-check-taylor-swift-ohio-photos-214700250.html>, dostęp: 2024.10.21

12

Jak sprawdzić informację?

1. Sprawdź źródło informacji – stronę www, znajdź pierwotne źródło;
2. Nie wierz nagłówkom – wczytaj się w treść,
3. Zweryfikuj wiarygodność autora,
4. Sprawdź datę – mogą to być informacje sprzed paru miesięcy lub lat,
5. Zaczepnij opinii.

SGH

Źródło: Fake news – czyli fałszywa „prawda”? Urząd Komunikacji Elektronicznej, 2020.03.10, <https://cik.uke.gov.pl/news/fake-news-czyli-falszywa-prawda-191.html>, dostęp: 2024.10.19

www.sgh.waw.pl

13

Wybierz temat +

10 DEMAGOG
10 lat fact-checkingu w Polsce
<https://demagog.org.pl/>, dostęp:
2024.10.19

Sortuj

Na chipsach są „robaki” widoczne pod mikroskopem? Wyjaśniamy manipulację

18.10.2024 • 9 min czytania

Wojsko ćwiczy ewakuację VIP-ów z kraju? Dezinformacja powraca

18.10.2024 • 4 min czytania

Muchomor nie odbuduje neuronów. Uwaga na fałszywe zalecenia

18.10.2024 • 8 min czytania

Po szczepieniu niemowlęta są „stabsze” i „bardziej chorowite”? To nieprawda

17.10.2024 • 8 min czytania

Samochody elektryczne to „pseudo ekologia”? Sprawdzamy

17.10.2024 • 8 min czytania

14

NASK
Cyber POLICY

https://cyberpolicy.nask.pl/?a=factchecking
dostęp: 2024-10-19

14 października 2019 | Rafał Babraj | Analizy, Dezinformacja, Wszystkie wpisy
| Analizy, dezinformacja, in f

CZYM JEST FACT-CHECKING? – ZARYS INICJATYW NA ŚWIECIE I W POLSCE

Idea fact-checkingu wywodzi się ze Stanów Zjednoczonych. W 1994 roku powstał portal Snopes.com, założony przez Davida Mikkelsona oraz jego żonę Barbarę. Był to jeden z pierwszych tego typu serwisów, który zajmował się wówczas badaniem miejskich legend i oszustw. Obecnie jest to niezależny portal należący do Snopes Media Group.

Czytaj więcej >>

23 grudnia 2022 | Aleksandra Szczęsna | Dezinformacja, Fake News, Nielegalne treści, Obowiązujące, Wszystkie wpisy, Wywiady eksperckie | in f

DEZINFORMACJA W ŚWIELE DSA – WYWIAD Z DOROTĄ GŁOWACKĄ Z FUNDACJI PANOPTYKON

16 listopada 2022 roku w życie wszedł unijny Akt o usługach cyfrowych (Digital Services Act, DSA), rozporządzenie regulujące działalność wielu podmiotów świadczących usługi w internecie. DSA odnosi się

15

Sztuczna inteligencja a fake-news-y

16

Google Play Gry Aplikacje Filmy Książki Dla dzieci

Generator przepisów AI

Riafy Technologies
Zakazy w aplikacji

11 tys.+
Pobrania

PEGI 7 0

<https://www.dishgen.com/>

Zainstaluj Uostępniaj Dodaj do listy życzeń

Ta aplikacja jest dostępna dla wszystkich Twoich urządzeń. Możesz udostępnić to swojej grupie rodzinnej. Więcej informacji o Bibliotece rodzinnej

Your personal co-
assistant

dishgen

<https://www.dishgen.com/>, dostęp:
2024.10.19

Pomoc dotycząca aplikacji

Podobne aplikacje

Kitchen Stories: Recines

17

Halucynacje sztucznej inteligencji

JE Kto napisał książkę "Business Intelligence. Systemy Wspomagania Decyzji Biznesowych" ?

Autorami książki "Business Intelligence. Systemy Wspomagania Decyzji Biznesowych" są Andrzej Bzdęga i Krzysztof Kusiak. Książka ta została wydana przez Wydawnictwo Naukowe PWN w 2014 roku i jest jednym z popularniejszych podręczników akademickich na temat Business Intelligence w Polsce. Książka ta zawiera kompleksowe podejście do zagadnień związanych z analizą danych i raportowaniem w biznesie, skupiając się na praktycznych aspektach implementacji systemów Business Intelligence.

SGH Źródło: Jerzy Surma, Sztuczna inteligencja, Rozmowy przy drugiej kawie, webinarium SGH, styczeń 2024

www.sgh.waw.pl

18

Kto istnieje a kto nie...

1. Bzdęga, A. (2017). The Role of Business Intelligence and Analytics in Financial Institutions. In Proceedings of the 11th International Conference on Computer Supported Cooperative Work in Design (pp. 253-258). IEEE.
2. Bzdęga, A. (2018). Impact of Big Data Analytics on Financial Services. In Advances in Service and Industrial Robotics (pp. 337-343). Springer.

SGH

Źródło: Jerzy Surma, Sztuczna inteligencja, Rozmowy przy drugiej kawie, webinarium SGH, styczeń 2024

www.sgh.waw.pl

19

METAFIZYKA

CYBERPRZESTRZENI

Jak żyć rozumnie w cyfrowym świecie

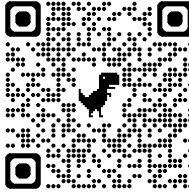

Jerzy Surma
 @JerzyAndrzejSurma · 2.49K subscribers · 49 videos
 Jestem profesorem w Instytucie Informatyki i Gospodarki Cyfrowej Szkoły Głównej Handlowej...more
jerysurma.com and 4 more links

[Subscribe](#)

Home Videos Live Playlists Community 🔍

SGH

20

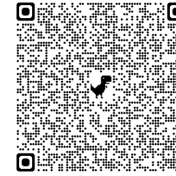
Tymoteusz Doligalski

SGH Warsaw School of Economics | SGH · e-Business Unit
Professor

Latest book "Platformy cyfrowe. Model biznesu, zastosowania, użytkownicy."

**Zasady wykorzystania sztucznej inteligencji
przy przygotowywaniu prac pisemnych
w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie**

- Zasady zostały opublikowane jako załącznik do [zarządzenia nr 5 Rektora Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie z dnia 5 lutego 2024 r.](#)
- Dokument powstał w Zespole do spraw opracowania zasad wykorzystania sztucznej inteligencji przy przygotowywaniu prac pisemnych.
- W skład zespołu weszli: dr hab. Tymoteusz Doligalski, prof. SGH (przewodniczący), dr Magdalena Cicharska (sekretarz), dr Przemysław Szufel, dr Magdalena Marucha-Jaworska, dr hab. Jakub Brdulak, prof. SGH, prof. dr hab. Bartosz Witkowski (przedstawiciel DSL), dr hab. Michał Bernardelli, prof. SGH (przedstawiciel DSM).
- Inspiracją dla struktury powyższych zasad był artykuł: Korinek, A. (2023). *Language models and cognitive automation for economic research* (No. w30957). National Bureau of Economic Research.

www.sgh.waw.pl

21

Ps. Jak wybrać wiarygodny kierunek?

22

Drukarnie dyplomów i akredytacji wg standardów europejskich

Jakub Brdula
23

Academic
Integrity

- 1) Można łatwo zapisać się na tzw. studia, których forma jest dostosowywana pod oczekiwania klienta.
- 2) Podawana jest informacja o zewnętrznej akredytacji, ale brakuje szczegółów na ten temat lub zewnętrzna agencja akredytacyjna reprezentuje kraj, wyspę lub stan, który nie posiada przepisów dotyczących autoryzacji i funkcjonowania uczelni.
- 3) Brak rozpoznawania działalności dydaktycznej organizacji przez uznawane międzynarodowe organizacje, takie jak Rada Europy lub UNESCO.
- 4) Organizacja przeważnie nie podaje listy pracowników i informacji o ich kwalifikacjach.
- 5) Wymagana jest niewielka, jeśli w ogóle, obecność studentów podczas tzw. studiów, zarówno on-line, jak i na zajęciach.
- 6) Fizyczny adres organizacji lub jej kampusu nie jest podany lub jest podany tylko adres skrytki pocztowej.
- 7) Wzór dyplomu lub certyfikatu znajduje się na stronie internetowej organizacji.
- 8) Organizacja ma podobną nazwę do innych znanych uczelni.
- 9) Witryna internetowa organizacji oferuje różne metody płatności na swojej stronie głównej.
- 10) Organizacja często oferuje „kształcenie nietradycyjne” lub „kształcenie na odległość” i uznaje na szeroką skalę doświadczenie życiowe, bez podawania jasnych procedur określających, na jakiej podstawie to uznawanie jest dokonywane.

<https://www.eqar.eu/kb/accreditation-mills/#how-to-recognise-a-diploma-and-degree-mill>
dostęp:
2024.04.15

www.sgh.waw.pl

SGH

23

5 kroków na weryfikację danego kierunku studiów:

1. Sprawdź bazę RADON, w szczególności dyscyplinę do której jest kierunek przypisany:
<https://radon.nauka.gov.pl/dane/studia-prowadzone-na-okreslonym-kierunku>
2. Sprawdź czy kierunek posiada akredytację PKA:
<https://pka.edu.pl/ocena/baza-uczelni-lednostek-i-kierunkow-ocenionych/>
3. Sprawdź czy kierunek jest w bazie DEQAR:
<https://www.eqar.eu/qa-results/search/>
4. Zajrzyj na stronę uczelni i sprawdź czy łatwo znajdziesz na niej te informacje, które uczelnia ma obowiązek publikować: [Art. 358 Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce \(np. regulamin i program studiów, zasady i tryb przyjmowania na studia\)](#)
5. Sprawdź w systemie ELA jaki jest średni poziom wynagrodzenia absolwentów kierunku:
<https://ela.nauka.gov.pl/pl>

www.sgh.waw.pl

SGH

24

Dziękuję za uwagę!

**Zapraszam do kontaktu:
jakub.brdulak@sgh.waw.pl**